

UDK: 655.55(094.9):340.137.658(497.11) (4-672EEZ)

Mr Slobodan N. Ilijić¹

PRIKAZ KNJIGE

**USKLAĐIVANJE POSLOVNOG PRAVA SRBIJE
SA PRAVOM EVROPSKE UNIJE (2014)
USKLAĐIVANJE POSLOVNOG PRAVA SRBIJE
SA PRAVOM EVROPSKE UNIJE (2015)**

Urednik: prof. dr Vuk Radović

Izdavač: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za izdavaštvo i informisanje
Obim: 1071 strana

Već nekoliko godina Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu objavljuje zbirke studija, eseja i članaka svojih nastavnika. Zbirke se publikuju redovno za svaku godinu pod zajedničkim naslovom *Usklađivanje poslovnog prava Srbije sa pravom Evropske unije* – sa urednikom prof. dr Vukom Radovićem. Ovom prilikom prikaz je obuhvatio zbirku za 2014. i zbirku za 2015. godinu. Prikazane su studije, eseji i članci koji se neposredno odnose na usklađivanje prava osiguranja Srbije s pravom osiguranja EU ili su u bliskoj vezi s nekim od oblika poslova osiguranja zastupljenog na tržištu u Srbiji.

¹ Autor prikaza je član Predsedništva Udruženja pravika Srbije
I-mejl: slobodanilijic@yahoo.com
Rad je primljen: 10. 05. 2017.
Rad je prihvaćen: 15. 05. 2017.

I. Iz Zbirke studija, eseja i članaka za 2014. godinu

1. Prvi esej odštampan u zbirci za 2014. godinu potekao je iz pera **prof. dr Mirka Vasiljevića**, sa naslovom **Strana ulaganja u srpsku privredu i odgovornost države**. Već u uvodnom odeljku istaknuta je nasušna potreba za stranim ulaganjima u srpsku privredu, ali i preširoka definicija pojma „stranog ulaganja“ u pravnim izvorima, što ukazuje na izvesnu protivrečnost. Drugi odeljak je dalje konkretizovao izloženu protivrečnost iz uvodnog odeljka. Naime, tema drugog odeljka bila je pojam stranog ulaganja kao mogućeg osnova odgovornosti države, sa upitom u pozadini teme: da li je strano ulaganje komercijalni ili investicioni spor? Posle analize pojma stranog ulaganja u propisima SFRJ, SRJ i RS, zatim fragmenata definicija tog pojma u međunarodnim bilateralnim sporazumima gde je strana ugovornica bila bivša država ili RS, izveden je važan zaključak – da ne postoji opšteobavezujuća definicija pojma stranog ulaganja. Radi ilustracije tog zaključka citirane su i definicije tog pojma u važećim multilateralnim konvencijama i stavovima respektabilnih međunarodnih organizacija. Počev od trećeg odeljka pa sve do kraja eseja, autoru je bio bliži odgovor da iz stranog ulaganja nastaje investicioni, a ne komercijalni spor. Taj odgovor na pitanje postavljeno u drugom odeljku opredelio je u trećem odeljku širinu pojma „stranog ulaganja“, a zatim i pojma „stranog ulagača“, to jest lica koja mogu da se nađu u toj ulozi. U četvrtom odeljku razmatrana je uloga države u ugovornom odnosu povodom stranog ulaganja, tako da je država u taj ugovorni odnos ulazila ili kao privatni partner ili kao ugovorna strana po osnovu imperijuma na određenoj teritoriji. U petom odeljku eseja prikazana su područja objektivne odgovornosti države prema stranom investitoru, ali i tendencija širenja tog područja. Istaknuti su standardi u zaštiti stranih ulaganja, na koje je dužna da pazi država, kao i uslovi za oslobođenje države od odgovornosti za strano ulaganje. Šesti odeljak ilustrovao je procesno-pravne teškoće do kojih je dolazilo i dolazi u investicionim sporovima povodom stranih ulaganja, pri čemu su detaljnije objašnjeni odnos sudskog i arbitražnog postupka, nemogućnost korišćenja prigovora presuđene stvari i prigovora da je spor u toku itd. Završni odeljak poneo je naslov „Kako do ‘prave’ definicije stranog ulaganja i ‘prave’ mere moguće odgovornosti države“ – s tim što se u odgovaranju na upit pošlo od ustavnog načela da su strana i domaća ulaganja ravnopravna. Razvijajući misao o ustavnoj ravnopravnosti stranog i domaćeg ulaganja podvučeno je da bi definicije tog pojma iz pojedinih međunarodnih bilateralnih sporazuma o stranom ulaganju mogle da dovedu u pitanje ustavnopravnu ravnopravnost. Međutim, nije precizirano na koje se definicije stranog ulaganja mislilo i u kojim međunarodnim bilateralnim sporazumima su bile predviđene. Zatim je empirijski ukazano na pojavu da se u formi stranih

ulaganja javljaju i domaća lica ulagači, koji osnivaju preduzeće u inostranstvu, pa kao „strani ulagači“ ulažu u svoju zemlju, te na taj način pribavljaju zaštitu svoje države i za ono za šta država nije ili ne bi trebalo da bude odgovorna. Za delatnost osiguranja s brojnim osiguravačima, čiji je osnivački kapital poreklom iz inostranstva, izložena pravna analiza i sinteza može da budu interesantna jer su složeno činjenično i pravno stanje jasno izloženi i empirijski potkrepljeni.

2. U dužem članku **doc. dr Tatjana Jevremović Petrović** prikazala je osnovna rešenja iz Predloga direktive EU o jednočlanom privrednom društvu. Naslov članka je **Evropsko jednočlano društvo – Forma za lakše funkcionisanje grupe društava**. Činjenica je da do sada u dužem vremenskom rasponu srpski statusno-organizacioni zakoni iz materije osiguranja nisu dozvoljavali da se osiguravajuće društvo osnuje kao jednočlano. Da li će tako i ostati ako i kad predložena direktiva EU stupi na pravnu snagu, ostaje da se vidi.

3. Zakon o privrednim društvima iz 2011. godine nije regulisao ugovorne odnose koji su zaključivani ili se zaključuju između lica (pravnih i fizičkih) pre nego što je registrovano privredno društvo (društvo u nastajanju). **Pravnu analizu ugovora u ime budućeg društva u nedostatku posebnih kompanijskih pravila** obradila je **doc. dr Mirjana Radović**. Taj esej deo je šireg istraživanja iste autorke objavljen pod naslovom „Pojam ugovora u ime budućeg društva“ u časopisu Udruženja pravnika u privredi Srbije *Pravo i privreda* br. 4-6/2014, str.148–175. Tema je interesantna za delatnost osiguranje iz više uglova.

4. Studija **doc. dr Nataše Petrović Tomić** odnosila se na Nacrt zakona o osiguranju iz juna 2014. godine. Naslov studije je glasio **Još jedan Nacrt zakona o osiguranju (ključne slabe tačke predloženog regulatornog okvira osiguranja)**. U strukturi studije je devet poglavlja. Od toga prvo, sedmo i osmo poglavlje ne sadrže odeljke i pododeljke, a sva ostala ih sadrže. U osmom i devetom poglavlju izložene su završne ocene, ključne primedbe i zaokružene sugestije.

4.1. U **prvom poglavlju studije** kritičkoj analizi podvrgnuta je koncepcija Nacrta zakona. Pošto je konstatovano da je tekst Nacrta zakona jedan od ključnih u postupku usklađivanja domaćeg prava osiguranja s evropskom pravnom tekovinom u materiji osiguranja, u fusnoti su nabrojane direktive koje čine evropsku pravnu tekovinu u toj materiji. U okviru razmatranja koncepcije Nacrta zakona istaknuto je da predmet zakona iz materije osiguranja treba da sadrži odredbe o osnivanju i poslovanju društava za osiguranje, kao i za vršenje nadzora, dok bi ugovorna pitanja osiguranja trebalo da budu predmet posebnog zakona koji bi ili regulisao ugovore o osiguranju ili bio predmet građanskog zakonika.

4.2. U strukturi **drugog poglavlja studije** obuhvaćeno je sedam odeljaka. U prvom odeljku karakterističan stav glasi: da je za celokupnu materiju reosiguranja dovoljno da se reguliše u ovom statusnom zakonu. Konstatovano je da u Nacrtu zakona nedostaju odredbe o subjektima koji obavljaju poslove

neposredno povezane sa osiguranjem, kao i odredbe o osiguravajućim društvima koja zaključuju poslove saosiguranja. Za prve je rečeno da nema opravdanja što su izostavljeni u Nacrtu zakona. U odnosu na odredbe Nacrta zakona o osiguravajućim društvima koja zaključuju poslove saosiguranja, istaknuto je sledeće: društva za osiguranje mogu da se saosiguraju samo do iznosa maksimalnog samopridržaja, a ako preuzimaju rizik preko maksimalnog samopridržaja, taj deo rizika moraju da reosiguraju, što znači da taj deo rizika ne mogu da saosiguraju. Kritikovane su odredbe Nacrta zakona po kojima deo rizika iznad samopridržaja ne može da se saosigura, jer ne omogućavaju ekonomično poslovanje u delatnosti osiguranja i ne podstiču razvoj ove delatnosti u nedovoljno razvijenoj privredi Srbije. Stoga, zaključeno je da ovakve odredbe treba ukloniti iz zakonskog teksta. Drugi odeljak bio je posvećen izlaganju o velikim rizicima, koje treba ugraditi u Nacrt zakona, s tim što su detaljno opisani pozivom na propise prava osiguranja EU. U istom odeljku preporučeno je da se reguliše razgraničenje između potrošačkih i komercijalnih osiguranja. U trećem odeljku razmatraju se odredbe Nacrta zakona o vrstama osiguranja. Pozitivno su ocenjene odredbe Nacrta zakona o novim vrstama životnih osiguranja, kojih nije bilo u ranijem zakonu iz materije osiguranja. U fokusu izlaganja u četvrtom odeljku bile su odredbe o nadzoru nad obavljanjem delatnosti osiguranja. Posebno je naglašeno da je Nacrtom zakona Upravnom sudu zabranjeno da u punoj jurisdikciji odlučuje o konačnom rešenju Narodne banke Srbije. Ocenjeno je da je takav izuzetak pravno moguć po Zakonu o upravnim sporovima iz 2009. godine. Peti odeljak karakterističan je po tome što su analizi podvrgnute odredbe o zaštiti prava osiguranika, ugovarača osiguranja, korisnika osiguranja i trećih oštećenih lica. Tim povodom prigovoreno je autorima Nacrta zakona što u ovoj zaštiti nije istaknuta pozicija potrošača. U ovom odeljku pozitivno je ocenjeno to što su odredbama Nacrta zakona o zaštiti obuhvaćena treća lica. Dalje, kritikuje se rešenje preuzeto iz ranijeg zakona iz materije osiguranja po kome Narodna banka Srbije i dalje ima ovlašćenje da posreduje u rešavanju oštetnih zahteva osiguranika prema osiguravaču, posle čega je predloženo zakonodavcu da se uloga posrednika u sporovima između osiguranika i osiguravača poveri Udruženju osiguravača Srbije. Kritički intonirano izlaganje u šestom odeljku bilo je usmereno k javnim registrima, koje Narodna banka Srbije vodi za sve subjekte u delatnosti osiguranja. Tim povodom navedeno je da se ustanovljenjem ovih registara zamenjuje registar privrednih subjekata, propisan posebnim zakonom, kao i da će se na osnovu ovih odredaba u Nacrtu zakona povećati broj podzakonskih opštih akata koje donosi Narodna banka Srbije, što otvara mogućnost zadiranja NBS u zakonsku nadležnost Skupštine RS putem podzakonskog opšteg akta. Izlaganje u sedmom odeljku odnosilo se na načela poslovanja, kao opšti pojam u osiguranju. Objašnjeno je da se pod

tim pojmom podrazumevaju obaveze svih subjekata u delatnosti osiguranja da se pridržavaju zakona, pravila struke osiguranja, dobrih poslovnih običaja i poslovne etike.

4.3. Siže **trećeg poglavlja studije** odnosi se na predmet poslovanja pojedinog subjekta u delatnosti osiguranja. Najviše prostora u ovom poglavlju zauzeo je komentar odredaba Nacrta zakona o razgraničenju poslova životnog od poslova neživotnog osiguranja. Kritički se razmatraju i odredbe Nacrta zakona kojima je omogućeno da osiguravajuće društvo, pored poslova za koje je dobilo dozvolu za rad, obavlja i poslove posredovanja u osiguranju, zastupanja u osiguranju, kao i poslove neposredno povezane s poslovima osiguranja. Za razliku od prethodnog kritičkog gledišta, pohvaljene su odredbe Nacrta zakona u kojima je zahtevano da se pruže dokazi da predloženi članovi rukovodstva osiguravajućih društava imaju dobru poslovnu reputaciju i odgovarajuće stručne kvalifikacije, znanje i iskustvo.

4.4. U **četvrtom poglavlju studije** analizirane su odredbe Nacrta zakona o informisanju ugovarača osiguranja pre zaključenja ugovora o osiguranju i tokom trajanja ugovornog odnosa. Tim povodom u studiji su napravljena sledeća poređenja: da je u Zakonu o obligacionim odnosima predviđena obaveza informisanja osiguravača od strane ugovarača osiguranja, a da je u odredbama Nacrta zakona predviđena obaveza informisanja ugovarača osiguranja od strane osiguravača, kao i da Zakon o zaštiti potrošača iz 2014. godine sadrži posebne odredbe o informisanju. Na osnovu tih poređenja, izveden je zaključak da su navedena rešenja komplikovala situaciju u pogledu informisanja ugovornih strana u osiguranju. Stoga je predloženo da se obaveza informisanja reguliše na jednom mestu, a da je najbolje da to bude u budućem građanskom zakoniku. Takođe, u studiji je izraženo zalaganje da se u buduću zakon iz materije osiguranja ugrade odredbe Direktive 2005/29 o nekorektnoj trgovačkoj praksi.

4.5. Predmet detaljne analize Nacrta zakona u **petom poglavlju studije** bile su odredbe o posredovanju i zastupanju u osiguranju. U šest pododeljaka razmatrane su odredbe o posredovanju, a u pet pododeljaka odredbe o zastupanju u osiguranju. Peto poglavlje studije njen je najopširniji deo. Na početku petog poglavlja dominira ocena da u odredbama Nacrta zakona o posredovanju i zastupanju u osiguranju postoji niz suštinskih nedostataka. U odeljcima o posredovanju u osiguranju karakterističan stav glasi: Posrednici treba da dobiju glavnu ulogu u distribuciji usluga osiguranja u smislu Direktive o posrednicima u osiguranju. Drugi karakterističan stav u ovom delu studije glasi: u Nacrtu zakona se pokušalo da se na jednom mestu uredi i statusnopravna i imovinskopravna pitanja, a trebalo bi u jednom zakonu regulisati samo posredovanje i zastupanje u osiguranju, a u drugom zakonu, tj. građanskom zakoniku, građanskopravna pitanja posredovanja i zastupanja u osiguranju. Kritikuju se odredbe Nacrta zakona po

kojima je zakonodavac restriktivan u pogledu forme subjekata koji se angažuju u distribuciji osiguranja. Otuda se u studiji zaključuje da naše pravo osiguranja i dalje pati od problema nekompletnosti formi subjekata za distribuciju usluga osiguranja. U vezi s definisanjem poslova posredovanja u osiguranju domaćem zakonodavcu ukazano je na to da je poželjno razgraničiti poslove posredovanja od poslova zastupanja u osiguranju. U pogledu pravne forme društva za posredovanje u osiguranju ukazuje se na razlike između odredaba Nacrta zakona i Direktive o posrednicima u osiguranju iz 2002. godine. Svestrano se razmatraju pitanja stručnog osposobljavanja posrednika i zastupnika u osiguranju, s tim što su izvršena poređenja odredaba Nacrta zakona i rešenja iz prava osiguranja EU. U šestom pododjeljku o posredovanju u osiguranju kritikovane su odredbe Nacrta zakona o ugovornom odnosu između posrednika, ugovarača osiguranja i osiguravača, kao i odredbe o ugovornom odnosu između reosiguranika, posrednika u reosiguranju i reosiguravača. Odeljak o zastupanju u osiguranju, kao i prethodni odeljak o posredovanju, sadrži primedbe na odredbe Nacrta zakona. Odgovarajući u prvom pododjeljku na postavljeno pitanje ko može da se bavi poslovima zastupanja u osiguranju, u studiji je navedeno da u Nacrtu zakona nisu regulisani nezavisni i podređeni zastupnici osiguranja, ali je zato regulisano pravo banaka i poštanskog operatera da se mogu baviti poslovima zastupanja u osiguravajućoj delatnosti, što je označeno kao protivrečnost. U drugom pododjeljku odeljka o zastupanju istaknut je problem definicije poslova zastupanja. Tim povodom konstatovano je da već postoji adekvatna definicija poslova zastupanja u Zakonu o obligacionim odnosima, te je postavljano pitanje smisla definicije tih poslova u Nacrtu ovog statusnog zakona. Povodom odredaba Nacrta zakona o zaštiti osiguranika od insolventnosti zastupnika osiguranja, čemu je posvećen poseban pododjeljak, ukazano je na neke protivrečnosti između tih odredaba i ostalih odredaba o posredovanju i zastupanju u osiguranju. Pitanju dopunskog bavljenja poslovima zastupanja poklonjena je posebna pažnja u jednom pododjeljku, s tim što je tim odredbama u Nacrtu zakona data pozitivna ocena. Pozitivne ocene uglavnom su date i odredbama Nacrta zakona o obavezi informisanja klijenata od strane društava za posredovanje, društava za zastupanje i zastupnika osiguranja.

4.6. Poređenje odredaba Nacrta zakona o čuvanju poverljivih podataka sa odgovarajućim rešenjima iz prava osiguranja EU, konkretno sa rešenjima iz Uredbe 267/2010, predmet je **šestog poglavlja studije**.

4.7. Posebna pažnja u studiji poklonjena je odredbama Nacrta zakona o nadzoru nad delatnošću osiguranja, i to u **sedmom poglavlju studije**. U tom poglavlju posebno je ukazano na ovlašćenje Narodne banke Srbije da vrši nadzor ne samo nad svim subjektima u delatnosti osiguranja nego i nad pravnim licima koja su imovinski, upravljački i na drugi način povezana sa subjektima u osiguranju nad kojima se vrši ili je vršen nadzor. Objasnjeno je da bi objavljivanjem rezultata

takvog nadzora mogla da bude pričinjena šteta celokupnom sektoru osiguranja, zbog niskog stepena obrazovanja stanovništva što se osiguranja tiče. Najzad, u ovom poglavlju studije razmotrene su odredbe Nacrta zakona kojima je regulisano oduzimanje dozvole za rad društvu za osiguranje.

4.8. Naslov **osmog poglavlja studije** glasi „Ključne slabe tačke predloženih rešenja”. Pod tim naslovom u šest tačaka izloženo je šest primedaba na odredbe Nacrta zakona. Kao prvu slabu tačku studija je označila naziv budućeg zakona iz materije osiguranja. Predloženo je da naziv budućeg zakona bude *Zakon o nadzoru u osiguranju* – umesto dosadašnjeg naziva *Zakon o osiguranju*. Druga slaba tačka u studiji je opisana kao potencijalno veliki broj ovlašćenja datih Narodnoj banci Srbije da donosi podzakonska opšta akta. U fusnoti je pobrojano 13 ovlašćenja Narodne banke Srbije za donošenje podzakonskih opštih akata, uz komentar u vidu pitanja da li su u tim ovlašćenjima predviđena sva relevantna rešenja obuhvaćena evropskom pravnom tekovinom u oblasti osiguranja. Treća slaba tačka izražena je konstatacijom da Nacrt zakona „obiluje nedovršenim i nezaokruženim predlozima i rešenjima”. Ta konstatacija je povezana s primenom rešenja iz Direktive o posrednicima iz 2002. godine u odredbama Nacrta zakona. Četvrta slaba tačka ogleda se u tome da odredbe Nacrta zakona sadrže i statusno pravo i ugovorno pravo osiguranja, pa je predloženo da se iz Nacrta zakona uklone odredbe o ugovornom pravu osiguranja. U petu slabu tačku studija je uvrstila činjenicu da u Nacrtu zakona nedostaju odredbe o pravu na osnivanje udruženja društava za posredovanje i zastupanje u osiguranju. Da je takvo udruženje bilo ranije osnovano, ono bi, po mišljenju izraženom u studiji, moralo da bude uključeno u izradu Nacrta zakona s obzirom na njegovo poznavanje tog dela prava osiguranja EU. Najzad, kao šestu slabu tačku Nacrta zakona studija je označila nepostojanje odredaba s liste nekorektnih trgovačkih postupaka (iz direktive EU) specifičnih za delatnost osiguranja.

4.9. **Deveto poglavlje studije** zaokružilo je mišljenje autora studije o odredbama Nacrta zakona, uz ogradu da u ovoj studiji nisu razmatrane odredbe Nacrta zakona o upravljanju društvima za osiguranje i o aktuarskoj struci. Akcenat u ovom poglavlju stavljen je na dalji rad na Nacrtu zakona, te je u tom pogledu predloženo sledeće: (1) da se izostave odredbe o ugovornom pravu osiguranja; (2) da se dopune odredbe o posredovanju i zastupanju u osiguranju; (3) da se eliminišu odredbe koje mogu naneti štetu tržištu osiguranja, kao što su, primera radi, objavljivanje podatka da osiguravajuće društvo ne ispunjava obaveze ili ne poštuje zakon; (4) da se smanji broj ovlašćenja Narodne banke Srbije za donošenje podzakonskih propisa. Najzad, podvučena je potreba da se održi što veći broj javnih rasprava i okruglih stolova o odredbama Nacrta zakona, jer brzina u izradi zakonskog teksta ne podiže kredibilitet radne grupe Narodne banke Srbije.

5. Osiguranje motornih vozila spada među najvažnije i najrasprostranjenije poslove u osiguravajućoj delatnosti u Srbiji. Osiguranje motornih vozila blisko je povezano sa sadržinom članka koautora **prof. dr Gordane Ilić Popov** i **asistenta mr Svetislava V. Kostića** na temu **Promet putničkih automobila u poreskom sistemu Republike Srbije**. Koautori su pošli od podataka Republičkog zavoda za statistiku, za proteklih nekoliko godina, o broju motornih vozila po različitim kriterijumima, posle čega su utvrđivali pojam novog i pojam polovnog motornog vozila (drugi odeljak), zasnivajući objašnjenje tih pojmova na zakonskim i podzakonskim odredbama iz materije o bezbednosti saobraćaja na putevima. Naredni odeljci u članku odnose se najpre na promet uz naknadu novih putničkih automobila (treći odeljak), zatim na promet uz naknadu polovnih putničkih automobila (četvrti odeljak) i najzad na promet bez naknade putničkih automobila (peti odeljak). Šesti odeljak u članku je najobimniji, a u njemu su obrađivani posebni slučajevi prometa putničkih automobila. U tom odeljku reč je o razmeni putničkih automobila (prvi pododeljak), o zameni putničkog automobila u garantnom roku (drugi pododeljak), o prometu osiguranog polovnog automobila u slučaju krađe (treći pododeljak), o prenosu putničkog automobila kao dela imovine privrednog društva kod statusnih promena (četvrti pododeljak), o prodaji putničkog automobila u postupku poreske kontrole (peti pododeljak) i o prometu novog automobila po osnovu igara na sreću (šesti pododeljak). U zaključku (sedmi odeljak) ukazano je da svaki oblik prometa povlači za sobom poreskopravne posledice u vidu poreza na dodatu vrednost, poreza na prenos apsolutnih prava ili poreza na poklon. U vezi s tim posledicama koautori su podsetili da je moguć i prenos putničkih automobila bez naknade, razmenom „staro za novo“, putem poklona ili nagradnog dobitka u igri na sreću i dr. Pri tome, istakli su koautori, važno je da učesnici u prometu znaju da identifikuju ne samo vrstu prometa nego i vreme nabavke putničkog automobila i dr.

6. Za praktičan rad u poslovima osiguranja na unutrašnjim plovim putevima, kao i na poslovima u pomorskom osiguranju, od velikog značaja može da bude korišćenje znanja i iskustva izloženo u studiji **prof. dr Nebojše Jovanovića**. Tema je **Ugovor o tegljenju**. U dvadeset tri odeljka autor studije osvetlio je brojne aspekte ovog ugovora. Polazište studije jeste konstatacija da je posao tegljenja posebna delatnost u vodnom saobraćaju, koju vrše posebno obučena lica specijalizovanim brodovima (tegljačima, remorkerima). U narednim odeljcima obrađeni su razlozi posebnog pravnog uređenja ovog ugovora (drugi odeljak), njegovi pravni izvori (treći odeljak), pojam tegljenja (četvrti odeljak), postojanje potrebe za tegljenjem (peti odeljak), istorija posla tegljenja (šesti odeljak), pojam ugovora o tegljenju (sedmi odeljak), strane ugovornice u ugovoru o tegljenju (osmi odeljak), plovilo u tegljenju (deveti odeljak), poreklo naziva za posao tegljenja (deseti odeljak) i bitni sastojci ugovora o tegljenju (jedanaesti odeljak sa nizom pododeljaka). Forma i zaključenje ugovora o tegljenju predmet su razmatranja

u dvanaestom odeljku. Pitanja u vezi sa upravljanjem tegljenja obrađena su u trinaestom odeljku. Osobine dvostranoobavezujućeg ugovora o tegljenju, kao i osobine ovog ugovora kao neformalnog pravnog posla, prikazane su u četrnaestom odeljku. Razvrstavanje, tačnije podela poslova tegljenja razmatrana je u petnaestom odeljku, dok je u šesnaestom analiziran odnos ugovora o tegljenju s povezanim pravnim institutima. Obaveze tegljača objašnjene su u sedamnaestom odeljku (uz brojne pododeljke), a prava tegljača u osamnaestom odeljku, takođe sa nekoliko pododeljaka. Prava besplatnog tegljača bila su predmet izlaganja u posebnom, devetnaestom odeljku, a obaveze tegljenika razmatrane su detaljno u dvadesetom odeljku (u nekoliko pododeljaka). Složenoj i u isto vreme spornoj pravnoj prirodi ugovora o tegljenju autor studije poklonio je odgovarajuću pažnju u dvadeset prvom odeljku, dok je institutu zastarelosti potraživanja iz ugovora o tegljenju posvećen dvadeset drugi odeljak. U sledećem, dvadeset trećem odeljku reč je o sukobu zakona kod ugovora o tegljenju. U zaključku se ističe da je nedostatak Zakona o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi u tome što ugovor o tegljenju nije sveobuhvatno regulisan, tako da je niz važnih pravnih pitanja ostao neregulisan i predstavlja pravnu prazninu. Zaposleni u osiguranju na unutrašnjim plovnim putevima, kao i u pomorskom osiguranju, posle proučavanja ove studije i upoređenja s onim što je do sada bilo poznato mogu da steknu nova saznanja i da lakše prepoznaju da li je nastao osigurani slučaj.

7. Već ima dosta godina kako su u Srbiji u oblasti turističke privrede zakonom uvedeni oblici obaveznog osiguranja od odgovornosti. Smatra se da su propisi o oblicima tog obaveznog osiguranja u Srbiji usklađivani s rešenjima Direktive o paket aranžmanima. Međutim, u EU teče javna diskusija o novom predlogu direktive o paket aranžmanima i povezanim putničkim aranžmanima. Otuda je za osiguravače koji se u svom poslovanju bave obavezanim i/ili dobrovoljnim osiguranjem od odgovornosti organizatora turističkih putovanja, odnosno posrednika u organizovanju tih putovanja, poželjno da se upoznaju sa studijom na temu **Predlog nove direktive o paket aranžmanima i povezanim putničkim aranžmanima**. Ova kraća studiju potekla je iz pera **prof. dr Vuka Radovića**. Studija je interesantna i za zakonodavca u oblasti turističke privrede.

8. Tokom poslednjih nekoliko godina nizom posebnih zakona u Srbiji su uvedeni oblici obaveznog osiguranja od odgovornosti specijalno namenjeni za pojedine aspekte prometa nepokretnosti. Podsećanja radi, u grupu tih zakona spadaju: Zakon o javnom beležništvu iz 2011. godine (sa kasnijim izmenama i dopunama) i s tim u vezi Zakon o prometu nepokretnosti iz 2014. godine, zatim Zakon o posredovanju u prometu nepokretnosti iz 2013. godine i najzad Zakon o stanovanju i održavanju stambenih zgrada iz 2016. godine. Iz članka **doc. dr Nenada Tešića**, koji je obradio temu pod naslovom **O značaju forme za promet nepokretnosti**, mogu se izvući korisne pouke iz aspekta osiguranja u vezi s pojedinim od navedenih zakona.

II. Iz Zbirke studija, eseja i članaka za 2015. godinu

1. Članak **prof. dr Mirka Vasiljevića** pod naslovom **Subjektivitet grupe društava („interes grupe“ – stvarnost i/ili fikcija)** obrađuje jedno vrlo aktuelno pitanje u privrednoj delatnosti, posebno složeno u delatnosti osiguranja u Srbiji. Naime, na srpskom tržištu osiguranja više od polovine osiguravača osnovano je stranim kapitalom, čije matične firme sedište uglavnom imaju u inostranstvu. U članku se ne pominje subjektivitet grupe društava u vezi s društvima za osiguranje u Srbiji, kao ni forme grupe društava izvan Srbije u čijem su sastavu pojedini osiguravači u Srbiji povezani s maticama u inostranstvu. Već u prvom odeljku članka čitaocu je predložen opšti pravni pojam grupe društava. Ukazano je, pored ostalog, da su grupe društava organizovane kao koncerni, holdinzi, društva sa uzajamnim učešćem u kapitalu i dr, zaključno s multinacionalnim kompanijama. U drugom odeljku je razmatran pojam i način uspostavljanja kontrole i postojanje grupe društava (sa nekoliko pododeljaka). Težište kontrole kontrolnog društva obuhvatilo je sledeća tri načina: (1) putem kapital učešća ili broja glasova u kontrolisanom društvu; (2) putem imenovanja većine članova uprave kontrolisanog društva; (3) putem zaključenja posebnog ugovora zaključenog između kontrolnog društva i kontrolisanog društva u pogledu kontrole i upravljanja. U trećem odeljku članka izloženi su privredno-pravni i empirijski modaliteti u kojima se u korporativnoj praksi kretao i kreće odnos između kontrolnog društva i kontrolisanog društva, što je u naslovu odeljka pravno kvalifikovano kao institucionalizacija subjektiviteta grupe društava. Široki dijapazon odnosa između kontrolnog i kontrolisanog društva, analiziran u članku, pošao je od pravne činjenice da grupi društava pravno nije priznato svojstvo subjekta, već kontrolno i kontrolisano društvo zasebno imaju svojstva pravnih lica. Institucionalizacija subjektiviteta grupe društava u ovom odeljku sagledavana je kroz prizmu računovodstvenih propisa ili računovodstvenog prava, potom iz ugla fiskalnog, berzanskog i poreskog prava, zatim kroz prizmu ugovornog odnosa kontrolisanog i kontrolnog društva, i najzad iz perspektive stečajnog i radnog prava. U četvrtom odeljku bliže je objašnjena ekonomsko-pravna uloga povezanosti tih društava, uz činjenicu da je svako zadržao svojstvo pravnog lica, a da treći, tj. grupa društava ima pred sobom interes grupe. Završni deo članka, peti odeljak, osvetlio je subjektivitet grupe društava kao pravni pojam i interes grupe društava kao ekonomski pojam, s tim što je zaključeno da između pravnog i ekonomskog pojma subjektiviteta grupe društava postoji uzajamna saradnja i u isto vreme stepen konkurencije. Taj odnos slikovito je izražen u članku kao odnos po sebi između stvarnosti i fikcije. Pojmovni aparat korišćen u članku može da se učini apstraktnim za lica izvan kruga menadžmenta u osiguranju, ali čelnicima u osiguranju, to jest članovima uprava društava u osiguranju može

da bude sasvim jasan i razumljiv. Izvesno, obrada ove teme ponajpre je njima i namenjena.

2. **Institucionalni investitori kao aktivni i odgovorni akcionari – realnost, obaveza ili utopija** naslov je eseja **prof. dr Vuka Radovića**. Naslov ovog eseja mogao bi da privuče ekonomski obrazovanog čitaoca, koji bi pomislio da se u navedenom eseju nalazi razmatranje ekonomiste, jer se pojam – institucionalni investitor – obično u Srbiji upotrebljava u ekonomskim razmatranjima i literaturi usmerenoj ka ulaganju sredstava osiguranja. Pri tome, ekonomisti naglašavaju da su osiguravači po definiciji institucionalni investitori jer sredstva premije ulažu u likvidne hartije od vrednosti i poslove s brzim obrtom kapitala. Međutim, u ovom eseju pojam institucionalnog investitora ima pravno značenje i pravni tretman. U studiji je konstatovana pojava da su ulaganja institucionalnih investitora doživela pad u uslovima aktuelne finansijske krize u svetu, tako da se u EU vodi diskusija i pripremaju propisi čiji je cilj da se individualni investitori podstaknu na ulaganja u privredi. Upoznavanje sa stavovima iz diskusije u EU i sadržaj najavljenih propisa, koji se pripremaju za potrebe ulaganja individualnih investitora, a navedeni su u ovom eseju, mogu da budu interesantni za budućnost poslovanja osiguravača u Srbiji.

3. Sve češće se u hronikama osiguranja može pročitati da je jedno osiguravajuće društvo preuzelo drugo društvo u Srbiji. Tehnologija preuzimanja u uporednom pravu, a naročito u pravu EU i srpskom pravu, po kojoj se danas odvija ugovaranje statusnih promena, faze tih promena i njihovi statusni elementi obrađeni su u studiji **prof. dr Tatjane Jevremović Petrović** pod naslovom **Ugovor o statusnoj promeni – trenutak zaključenja, kontrola i drugi povezani problemi**. Ova studija je interesantna za osiguravače koji zaključuju ugovore o osiguranju od odgovornosti iz delatnosti ili ugovore o profesionalnom osiguranju od odgovornosti, jer ugovaranje statusne promene predstavlja promenjenu okolnost u odnosu na do tada zaključeni ugovor o osiguranju. Dalje, ova studija interesantna je za celokupnu delatnost osiguranja utoliko što ukazuje na neke od problema u vezi s ugovorom o statusnim promenama, kao i na nedorečenosti i kompleksnost ovih promena u srpskom pravu.

4. **Doc. dr Nenad Tešić** prikazao je u članku značajne promene u nadležnostima dveju važnih pravničkih profesija – advokaturi i notarstvu – pomoću rečnika fudbalskog reportera. Obe ove pravničke profesije interesantne su za osiguravajuću delatnost utoliko ukoliko se ima u vidu da je zakonodavac za obe predvideo uvođenje oblika obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti. Iako u ovom članku nije bilo reči o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti, članak je interesantan za osiguranje. Naime, potencirajući izlaganje argumenata jedne i druge pravne profesije pred Ustavnim sudom RS, članak je otkrio realne finansijske pozicije advokata i notara, što bi pojedinom osiguravaču

moglo da omogući da ponovo sagleda rizike u svakoj od ove dve profesije, a zatim da još jedanput oceni visinu ugovorene premije. Naslov članka glasi **Ustavnopravni meč advokati protiv javnih beležnika okončan je službenim rezultatom 3:0 za fiskus Republike Srbije.**

5. **Doktorand Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu Maša Mišković** zastupljena je u ovoj zbirci člankom na temu **Odgovornost organizatora putovanja**. Težište izlaganja je na interpretaciji ugovora o organizovanju putovanja, a naročito na pitanjima odgovornosti organizatora putovanja, kao pravno najspornijem delu tog ugovora. Odgovornost organizatora putovanja razmatrana je posredstvom različitih pravnih izvora. Jedna od komponenata odgovornosti obuhvatila je nesposobnost plaćanja organizatora putovanja, o kojoj je najviše bilo reči u poslednjem odeljku članka. Tom prilikom ukazano je na obavezu organizatora putovanja da za slučaj nesposobnosti plaćanja mora pribaviti ili polis osiguranja ili garanciju banke. Pored toga, odgovornost organizatora putovanja analizirana je po nekoliko različitih pravnih osnova: (1) po osnovu Zakona o obligacionim odnosima iz 1978. godine (sa svim kasnijim izmenama i dopunama); (2) po osnovu Direktive o paket aranžmanima iz 1990. godine; (3) po osnovu Zakona o zaštiti potrošača iz 2010. godine i istoimenog zakona iz 2014. godine; (4) po osnovu Predloga nove direktive o paket aranžmanima iz 2014. godine; (5) po osnovu Nacrta građanskog zakonika Republike Srbije iz 2015. godine. Pošto je ocenila da je naknada nematerijalne štete bila otvoreno pravno pitanje do donošenja Zakona o zaštiti potrošača, založila se u zaključku da se u Zakonu o zaštiti potrošača definišu oblici nematerijalne štete za koje bi sudovi mogli da dosuđuju naknadu, čime bi se postiglo da sudovi ne dosuđuju naknadu nematerijalne štete samo za one oblike koje je propisao Zakon o obligacionim odnosima.

6. Zbirke studija, eseja i članaka na temu „Usklađivanje poslovnog prava Srbije sa pravom Evropske unije” – afirmisale su se u publicistici Srbije i šire. Svaki osvojeni vrh u planinarstvu upućuje osvajačev pogled prirodno ka drugim, još višim i još poznatijim planinarskim vrhovima. Zbirke studija, eseja i članaka pod gornjim naslovom i sa istim urednikom osvojile su mnoge vrhove u nauci poslovnog prava. U tom osvajanju, u studijama, esejima i člancima najviše je zastupljeno usklađivanje poslovnog prava Srbije sa evropskom pravnom tekovinom putem usklađenosti s propisima poslovnog prava EU. Međutim, evropsku pravnu tekovinu ne čine samo propisi poslovnog prava EU, već i sudska praksa, na primer praksa Evropskog suda pravde u Luksemburgu i sl. Stoga ne treba isključiti mogućnost da u narednim izdanjima ove zbirke u većoj meri nego do sada bude zastupljeno usklađivanje poslovnog prava Srbije sa sudskom praksom kao delom evropske pravne tekovine.